

Váli Dezső műtermében

A hatvanas években festővé érő Váli Dezső szinte ácsolt szerkezetű, építmenyes művei látványasszociációkat keltő absztrakt alkotások. Számára a műalkotás autonóm vizuális nyelve nem analízis végeredménye, hanem teljesen természetes jelbeszéd, s ezen a nyelven akár hosszú történetek elmesélésére is vállalkozik.

Önéletrajz – kézírással című, 1977-ben készült nagy méretű olajképe joggal hívta fel magára a figyelmet a szövetség festőszakosztályának tárlatán. Sötét alapon mintha papírból kivágott, különös formákból felsorakoztatott hadsereg vonulna a kép bal sarkától jobb felé, zászlókkal, dárdákkal, lobogó sörényű lovon vagy gyalogosan, büszkén, majd néha kicsit görnyedő derékkal, fáradtan olykor, de nagy koncentrációval, szép elhatározásokkal és nagy elszántsággal. Dombos, hegyes táj, három sötét fatörzs és egy őszi fa benyúló lombkoronájának részlete jelzi a „cselekmény” színhelyét.

Váli festményeihez asszociálhatunk tárgyi formákat, tájképre emlékeztető motívumokat, de képei erre alig adnak több ösztönzést, mint a hangszeres zeneművek természeti képekre, tárgyakra utaló jegyei.

A XX. századi festészetben 1909–10 óta számos változata született meg ennek a vizuális nyelvnek. Váli Dezső számára Kandinszkij, Klee és mások műveinek reprodukcióban való megismerése már olyan lehetett, mint az első meséskönyv, az első komoly olvasmány. Önéletrajzi feljegyzésében említi is, hogy 15 éves korában egy hónapig nézegette teljesen lenyűgözve a Knaurs Lexikon Absztrakt festészet-kötetét, és ennek a könyvnek a kedvéért gyorsan meg akart tanulni németül. Később, az ott látott műalkotásokkal való személyes találkozás után rájött, hogy milyen halványak és szegényesek voltak azok a reprodukciók, de az „első szerelem” élménye egész későbbi érdeklődését meghatározta.

A magyar festészetből kezdetben Bálint Endre művészete volt rá igen nagy hatással; kemény munkával, szinte önsanyargató fegyellemmel érte el, hogy a Bálint által tökéletesen kimunkált nyelv hangsúlyait elhagyva a saját kifejezőeszközeit fellelje.

1970-ben Velencében döntő benyomások érték Mark Rothko retrospektív kiállításán, ahol a hatvanas-hetvenes évekre már egész Európában elterjedt új, tágas, amerikai eredetű festészeti arányrendszer és Rothko színvilága, lélegzetelállítóan fenséges absztrakt

tájképei a festészet aktuális és mindenkori jelentésvilágával egyszerre ismertették meg Váli Dezsőt.

Néhány éve egy kis könyvben Karátson Gábor keresett arra a kérdésre választ: miért fest az ember? „Mégis rabnak, elnyomott-nak éreznénk magunkat – írja –, ha csak csodálnunk volna szabad Földünk légkörét. Odakint a térben azonban hogyan kelhetnénk versenyre vele? Valami elkülönített helyre van szükségünk, a fizikai térből kiemelt helyre. Minden művész »elkülönít« valamit magának a világból, színész a színpadot, építész a tér egy részét, zenész az idő egy szakaszát. És újra akarja alkotni a világot a festő is a maga semmiségéből, az elkülönített fehér képek ürességében, az átváltozás, a metamorfózis törvényei szerint.”

A művészek pontosabban érzik mesterségük törvényeit, sokszor világosabban jellemzik tetteiket, mint az interpretáló kritikusok. Váli művészetében az elkülönítés a természet és a művészet élményeinek együttes hatására jött létre. „Nincs művészetemnek célja – írja Váli már idézett önéletrajzában –, csak útja. Ez nálam egyszerűen életmód. Azért festek, mert így látom életemet leghasznosabban eltöltöttnek...”

A világ újraalkotásának folyamata abból a hitből táplálkozik, hogy esztétikum és rend, megismerhető törvény és belátható messzeség várja az embert külön világában. Néha ez egyedülléttel jár, az ajtók bezárásával munka közben, de a nézők, értők részére készült alkotás önmagában jelzi a kitörést, a kapcsolatkeresés szándékát. Váli Dezső olykor még nyomatékosabb módon is hangot ad ennek a szándéknak. Évekkel ezelőtt egy barátja festményeit illesztette be a táblaképsorozatába, így fejezve ki tiszteletét egy sokkal inkább tömondatos, csaknem naív művészi nyelvvvel szemben. Jelenleg egyre inkább foglalkoztatják a fényképezőgéppel rögzíthető valóság és a festmény valóságának összefüggései. Váli évek óta fényképezi az őszi napfényben éterivé finomult budai Harangvölgy földvonulatát, a külvárosi házak málló vakolatát, a pusztuló zsidótemetőket s a műtermében elszórt újságlapokat. Korábban csak rejtett kapcsolatok voltak festményei és fényképei között. Ilyen például a *Harangvölgy – gyermekkor* című, 1972-ben készült festménye és az ugyanerről a tájról készült fényképek viszonya. Jelenleg azonban Váli tudatosan építi bele „újságfotói” szín-, forma- és kivágásvizonylatait nagyméretű festményeibe. A kollázs problémája, amely már gyermekkorában foglalkoztatta, így tér vissza megfestett kollázs formájában festészetébe.

Váli Dezső műtermében mintha minden mozogna. Papírlapok repülnek, fényképhalmok dülnek fel, farost lemezek billennek egymásra, a festék kifolyik a tubusból, a „raktár” polcai néha meg-reccsennek a képek súlyától. Időnként élesen felvisít egy percvekker. A műterem gazdájának szigorúan szabott életrendje van.

Várjuk további eredményeit.

SZABÓ JÚLIA

Váli Dezső 1942-ben született Budapesten. 1967-ben az Iparművészeti Főiskolán belsőépítész oklevelet szerzett. Néhány évig a Lakóterv-nél dolgozott, majd véglegesen a festészet mellett döntött. 1969 óta szerepel kiállításokon. Jelenleg Derkovits-ösztöndíjas. 1978-ban a II. Szolnoki Festészeti Triennálén II. díjat nyert.

4

1 Váli Dezső: Önéletrajz – kézírással, olaj, vászon, 136×270 cm, 1977

2 Újságok

3 Tájkép lehullott levelekkel és házfallal

4 Váli Dezső: Harangvölgy – gyermekkor, olaj, vászon, 140×100 cm, 1972

5 Harangvölgy (fotók Váli)

